

STATISZTIKA

A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzések 2019. évi alakulásának statisztikai elemzése

Rezső Orsolya, statisztikai elemző, Közbeszerzési Hatóság

DOI: 10.37371/KEP.2020.8.3.

Címszavak: közbeszerzés, statisztika, fenntarthatóság, szociális szempontok, szociálisan felelős közbeszerzések

Az Európai Unió szorgalmazza a szociálisan felelős közbeszerzések elterjedését, melyek a fenntartható fejlődés előmozdításában és a szociális célkitűzések elérése érdekében is fontos szerepet játszanak.

A szociálisan felelős – társadalmi szempontból felelős – közbeszerzés (socially responsible public procurement – SRPP) olyan beszerzési tevékenységet takar, amelynek során figyelembe veszik a következő szociális szempontok legalább egyikét: munkalehetőség, tisztességes munka, a szociális és munkajogok tiszteletben tartása, társadalmi befogadás (ideértve a fogyatékkal élőkét is), esélyegyenlőség, hozzáférhetőség és minden felhasználó számára alkalmas kialakítás; emellett mérlegelnek fenntarthatósági kritériumokat is, köztük az etikus kereskedelem kérdéseit, és az önkéntes társadalmi felelősségvállalást szélesebb körben alkalmazzák, betartva az Európai Unió működéséről szóló szerződésben és a közbeszerzési irányelvekben foglalt elveket.

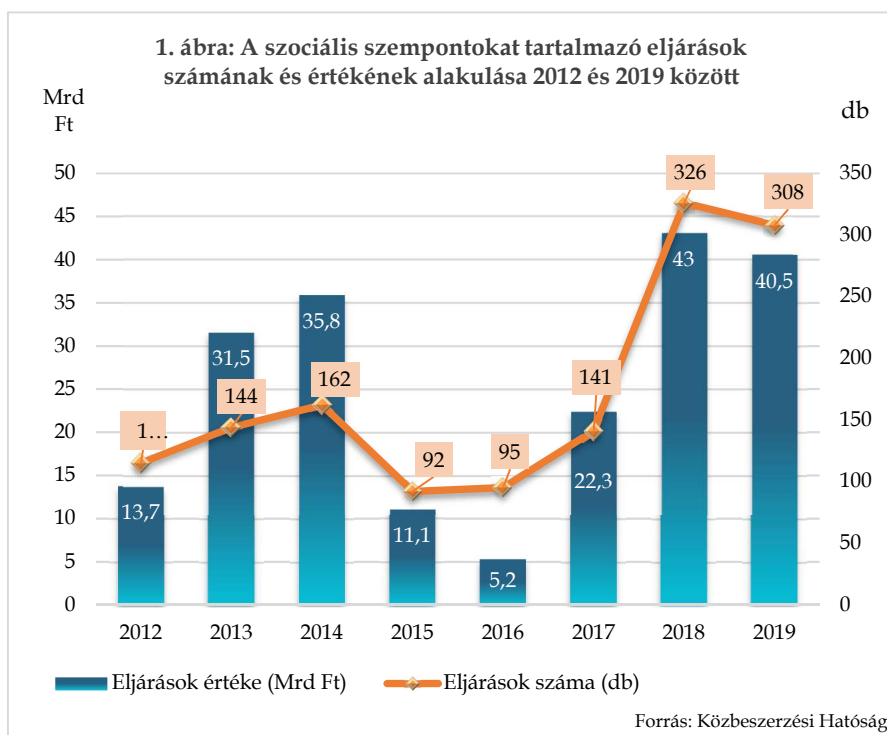
A Közbeszerzési Hatóság kiemelt céljai között szerepel, hogy a fenntarthatósági szempontok, azaz a környezetvédelmi és szociális szempontok közbeszerzési eljárásokba történő integrálásának fontosságára és lehetőségeire felhívja az ajánlatkérők és az érintett gazdasági szereplők figyelmét és ezt elsősorban az ilyen típusú közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatos információk terjesztésével próbálja megvalósítani.

A jogszabályi környezet a 2012. évtől kezdődően teszi lehetővé értékelési szempontként, illetve egyéb követelményként a környezetvédelmi és/vagy szociális szempontokat

tartalmazó eljárások adatainak gyűjtését, amelyre csak a nemzeti eljárásrendben van lehetőség, miután a hirdetményminták hiányosságai miatt az uniós értékhatárokat elérő vagy meghaladó értékű eljárásokról nem állnak rendelkezésre az ilyen jellegű adatok. Az adatgyűjtést azonban az új uniós hirdetményminták bevezetése a jövőben lehetővé teszi majd.

A Közbeszerzési Értesítő Plusz júniusi számában a környezetvédelmi szempontokat tartalmazó közbeszerzések statisztikáinak vizsgálata történt meg, ebben a cikkben pedig a szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárások statisztikai elemzése olvasható.

A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzések alakulását 2012 és 2019 között az alábbi grafikon szemlélteti (1. ábra):

2019-ben 308 darab szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárás került lefolytatásra, összesen 40,5 milliárd Ft értékben. A diagramon jól látható, hogy 2016-2018 között folyamatosan és nagy mértékben emelkedett az eljárások száma és az eljárások értéke is, 2019-ben azonban 2018-hoz viszonyítva kismértékű csökkenés következett mind az eljárások számában, mind az értékében.

Az 1. táblázat a 2018. és 2019. évek zöld és szociális szempontokat is tartalmazó eljárásainak adatait mutatja be a nemzeti eljárásrendben lefolytatott közbeszerzésekre vonatkozóan:

Ezekből az adatokból látható, hogy annak ellenére, hogy 2019-ben a szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárások száma és értéke is kis mértékben csökkent az előző évhez képest, a nemzeti eljárásrenden belüli arányuk 0,1 százalékponttal 4,2 százalékról 4,3 százalékra emelkedett 2018-ról 2019-re. Az eljárások összértékének tekintetében, azok 4,9 százaléka tartalmazott szociális szempontot a nemzeti eljárásrenden belül, és ez 0,3 százalékpontos növekedést jelent a megelőző évi arányszámhoz (4,6%) viszonyítva.

Az adatokból szembetűnő az is, hogy a nemzeti eljárásrendben lefolytatott szociális közbeszerzések aránya 5 százalék alatt marad mind az eljárások száma, mind azok értéke tekintetében 2018-ban és 2019-ben is és ez kevesebb mint a fele a zöld, azaz környezetvédelmi szempontokat tartalmazó közbeszerzések arányának, mely mindegyik esetben 10 százalék felett van, tehát jóval jelentősebb arányt képvisel.

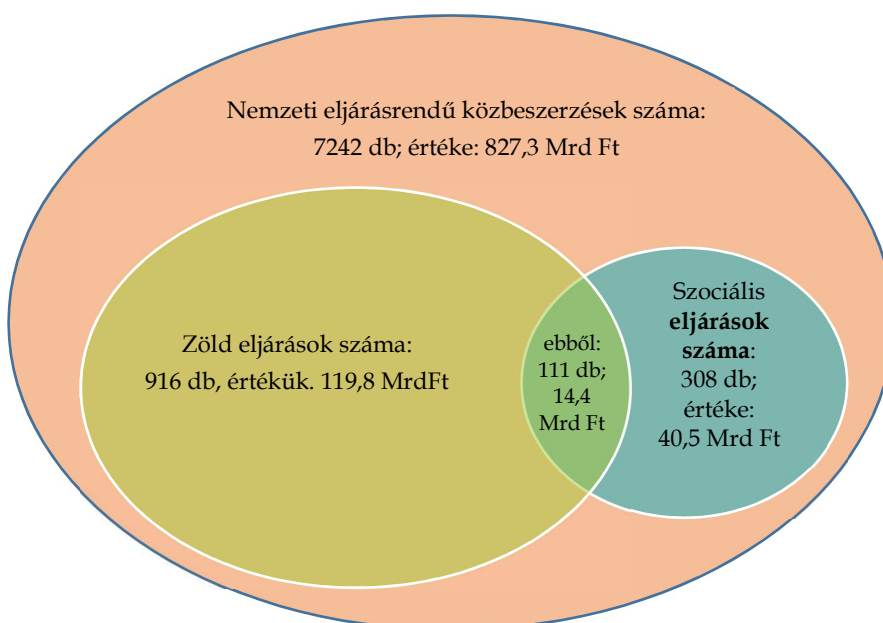
1. táblázat

Eljárások jellege	2018. év				2019. év			
	Eljárások száma (db)	(%)	Eljárások értéke (Mrd Ft)	(%)	Eljárások száma (db)	(%)	Eljárások értéke (Mrd Ft)	(%)
Zöld szempontot tartalmazó eljárások	1 080	14%	136,8	15%	916	13%	119,8	15%
Szociális szempontot tartalmazó eljárások	326	4%	43	5%	308	4%	40,5	5%

A zöld és/vagy szociális szempontú közbeszerzési eljárások száma és értéke akár ábrázolható Venn-diagramon is (lásd: 2. ábra). Bár ez még nem került külön kihangsúlyozásra, de amint ebből az ábrából is látható, vannak olyan eljárások melyek mindkét szempontot tartalmazzák: 2019-ben 14,4 Mrd Ft értékben 111 db olyan közbeszerzésre került sor, melyek a környezetvédelmi és szociális szempontokat is tartalmazták.

Az ajánlatkérő szervezetek típusa alapján vizsgálva a szociális közbeszerzések megoszlását, elmondható, hogy 2019-ben mind az eljárások számát, mind pedig értékét tekintve a regionális/helyi szintű intézmények vették figyelembe a legtöbbször a szociális szempontokat a közbeszerzéseik során, hasonlóan a 2018-as évhez.

2. ábra Nemzeti eljárásrendű közbeszerzések megoszlása zöld és szociális szempontok szerint, 2019

Forrás: Közbeszerzési Hatóság

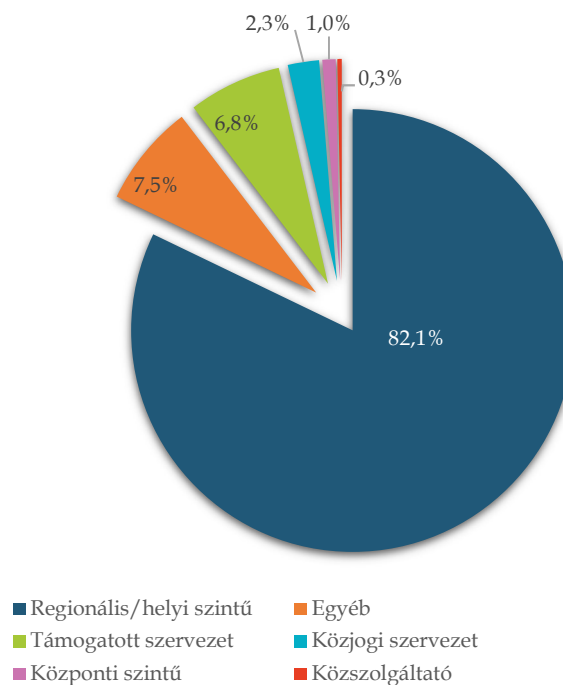
A 3. és 4. ábrákon szereplő kördiagramokból jól látható, hogy mind számarányban, mind értékarányban a szociális közbeszerzések több mint háromnegyedét a regionális/helyi szintű ajánlatkérők bonyolították le 2019-ben, a Támogatott szervezetek is jelentős részarányt képviseltek a szociális közbeszerzések közül (értékben 15% feletti volt az arányuk), azonban a Központi szintű- és Közszolgáltató szervezetek elhanyagolható, 1% vagy az alatti arányban vették csak figyelembe a szociális szempontokat.

A szociális szempontot tartalmazó közbeszerzések számának és értékének ajánlatkérők szerinti megoszlását a 2019. évben az alábbi grafikonok szemléltetik (3. ábra, 4. ábra).

A nemzeti eljárásrenden belül a szociális szempontot tartalmazó közbeszerzések számának és értékének alakulását vizsgálva elmondható, hogy az ajánlatkérők leginkább az építési beruházások esetében tartották fontosnak a szociális szempontok érvényesítését. Az adatokból kiszámítható, hogy a nemzeti eljárásrendben lefolytatott építési beruházások számának 6,5 százaléka, értékének 6,1 százaléka tartalmazott szociális szempontot, az árubeszerzések esetében ez az arány mind a számukat, mind az értéküket tekintve 1 százalék alatt marad, a szolgáltatások esetében is csak 1 százalék körüli érték. A szociális szempontot tartalmazó nemzeti eljárások beszerzési tárgyak szerinti megoszlását elemelve az tapasztalható, hogy építési beruházások teszik ki az eljárások számának és értékének majdnem az egészét: az eljárások száma esetében ez az arány 94,2 százalék, míg az eljárások értékét tekintve 97,8 százalék. Az árubeszerzésekhez, illetve szolgáltatásokhoz köthető közbeszerzési eljárásoknál nagyon ritkának mondható a szociális szempontok figyelembevétele, arányuk számban és értékben is elhanyagolható.

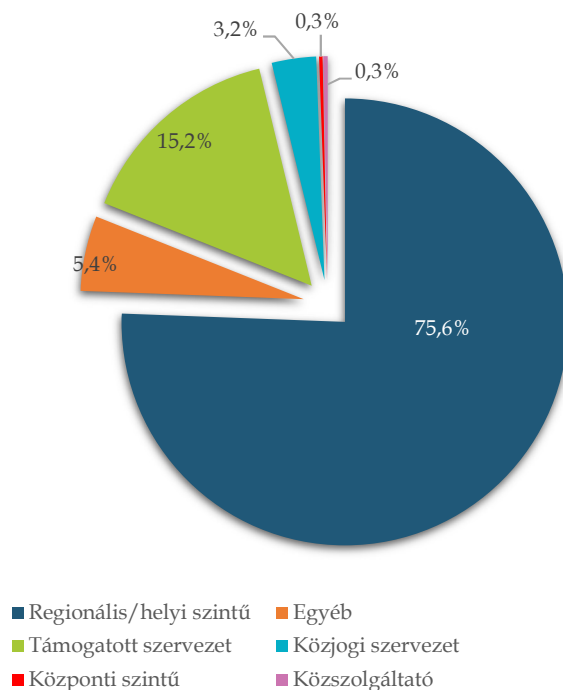
A szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárások negyedévenkénti megoszlását vizsgálva (lásd: 5. ábra), megállapítható, hogy viszonylag nagyobb, több, mint 10 százalékpontnyi különbség tapasztalható a III. és a IV. negyedév között az eljárások számában. A legtöbb szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárást a III. negyedévben bonyolították le

3. ábra: A szociális közbeszerzések számának megoszlása (%) az ajánlatkérők típusa szerint, 2019-ben

Forrás: Közbeszerzési Hatóság

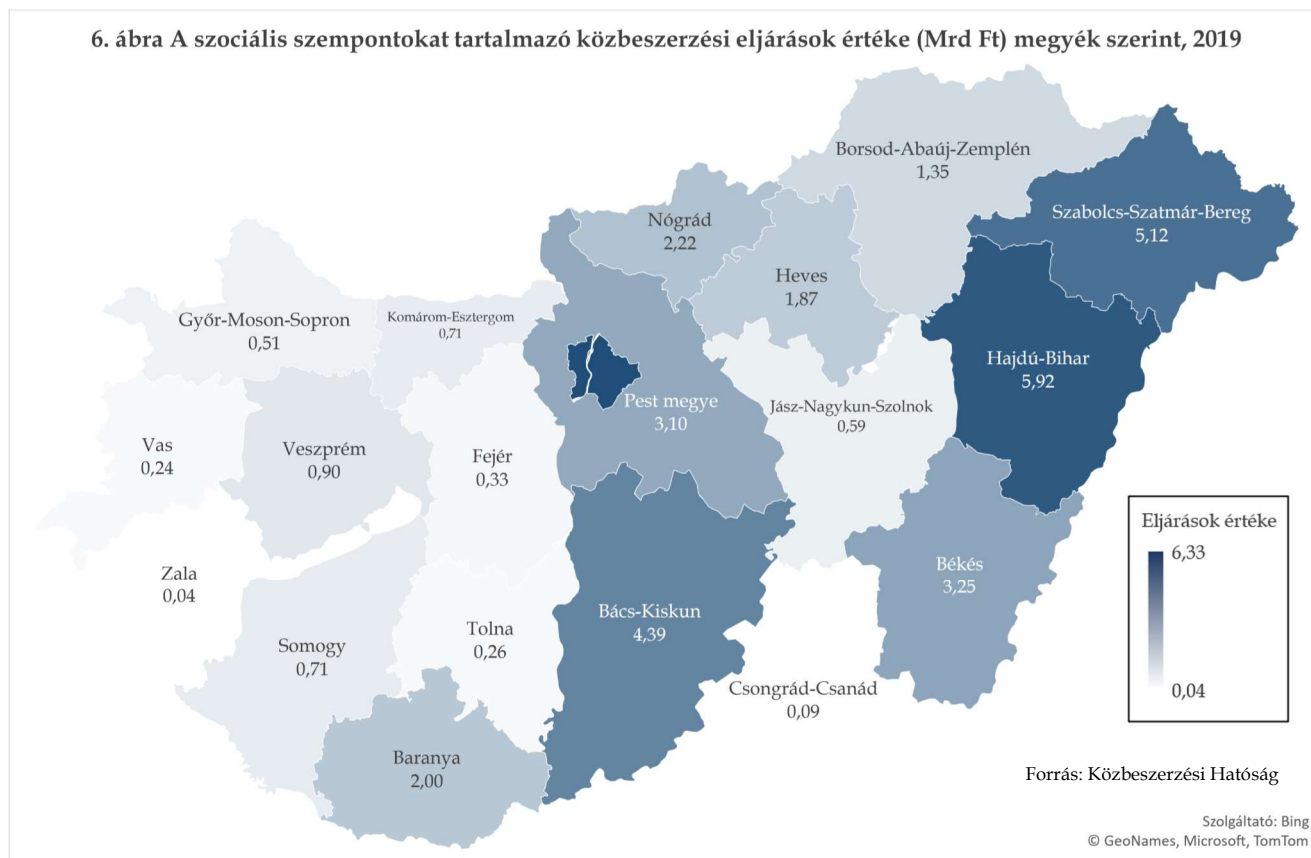
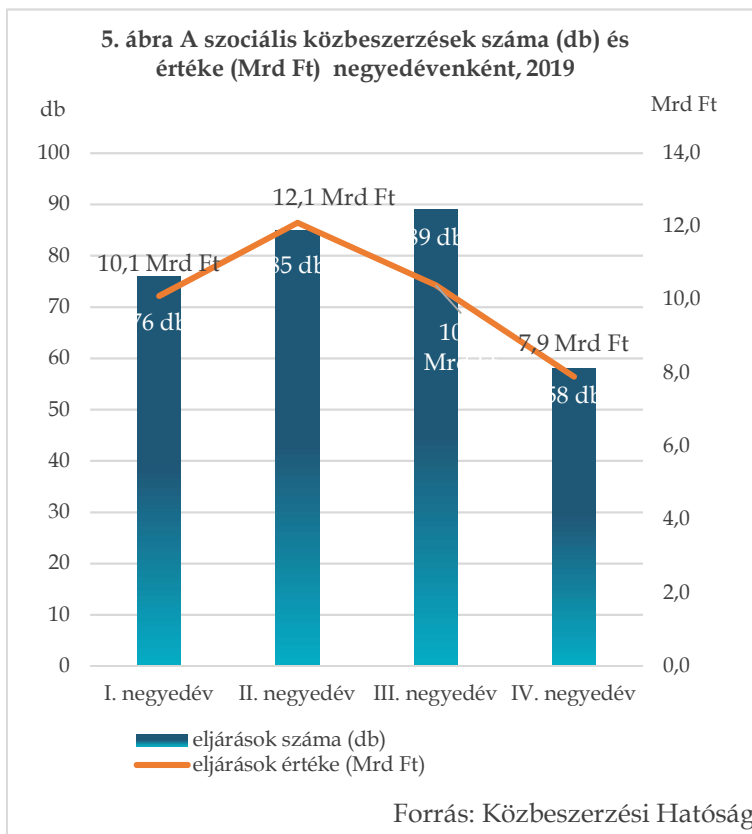
4. ábra: A szociális közbeszerzések értékének megoszlása (%) az ajánlatkérők típusa szerint, 2019-ben

Forrás: Közbeszerzési Hatóság

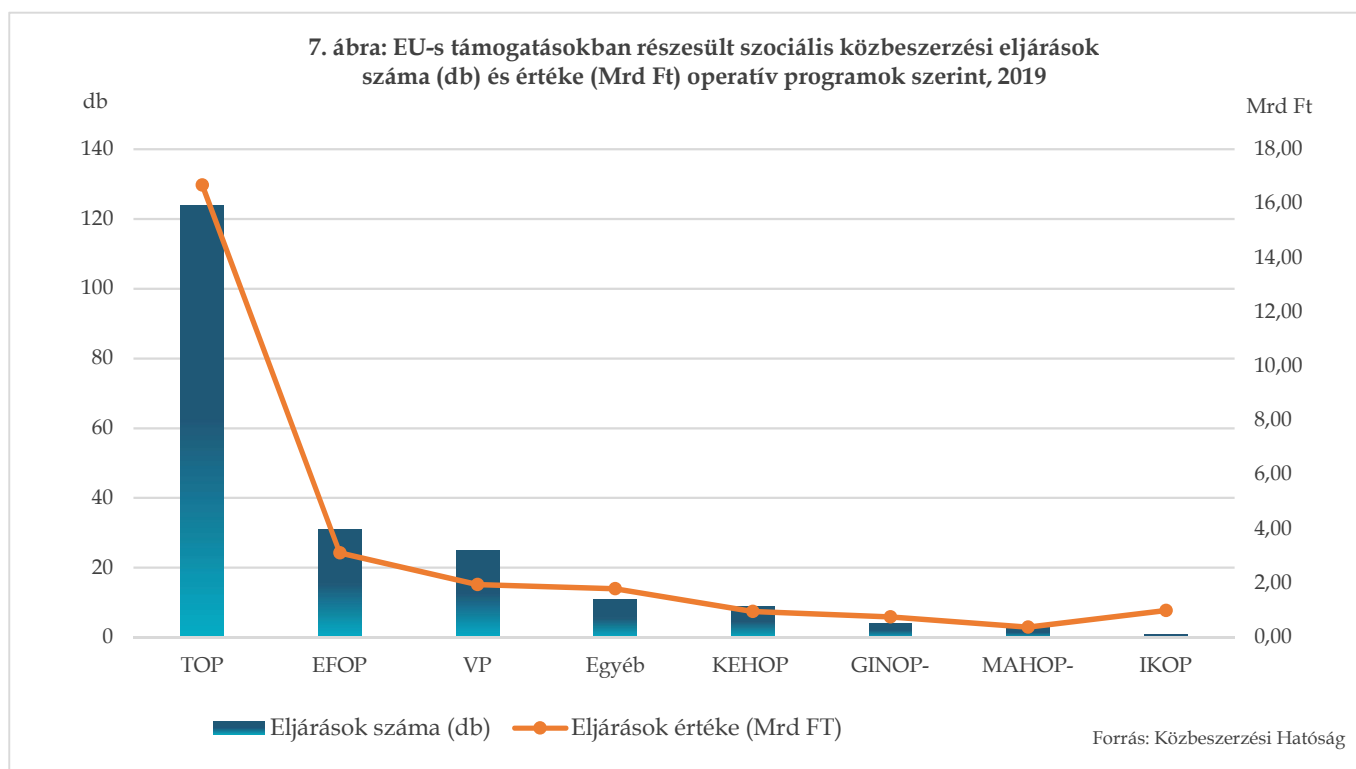
(89 db-ot 10,4 Mrd Ft értékben), míg a legkevesebbet a IV. negyedévben (58 db, 7,9 Mrd Ft értékben). Általánosságban is elmondható, hogy az utolsó negyedévben a legkevesebb a közbeszerzési eljárások száma és a II. vagy a III. negyedévben a legtöbb, de az összes közbeszerzési eljárás tekintetében mind számarányban, mind pedig értékarányban kevesebb, mint 5 százalékpontnyi az eltérés az egyes negyedévek között. A szociális szempontot tartalmazó közbeszerzési eljárások értékeinek negyedévenkénti megoszlását ábrázoló grafikonból látható (amit az 5. ábrán a sárga vonal szemléltet), hogy szintén a negyedik negyedévben a legkisebb a megkötött szociális szempontú eljárások összértéke (7,9 Mrd Ft) és ebben az esetben is több mint 10 százalékponttal marad el a legmagasabb értéktől, ami viszont nem a III. negyedévhez tartozik, hanem a II. negyedévben volt a legtöbb (12,1 Mrd Ft).

A térképen¹ (6. ábra) a szociális

¹ Az ábra nem tartalmazza azon eljárások adatait, amelyeknél több ajánlatkérő szerepelt.

7. ábra: EU-s támogatásokban részesült szociális közbeszerzési eljárások száma (db) és értéke (Mrd Ft) operatív programok szerint, 2019

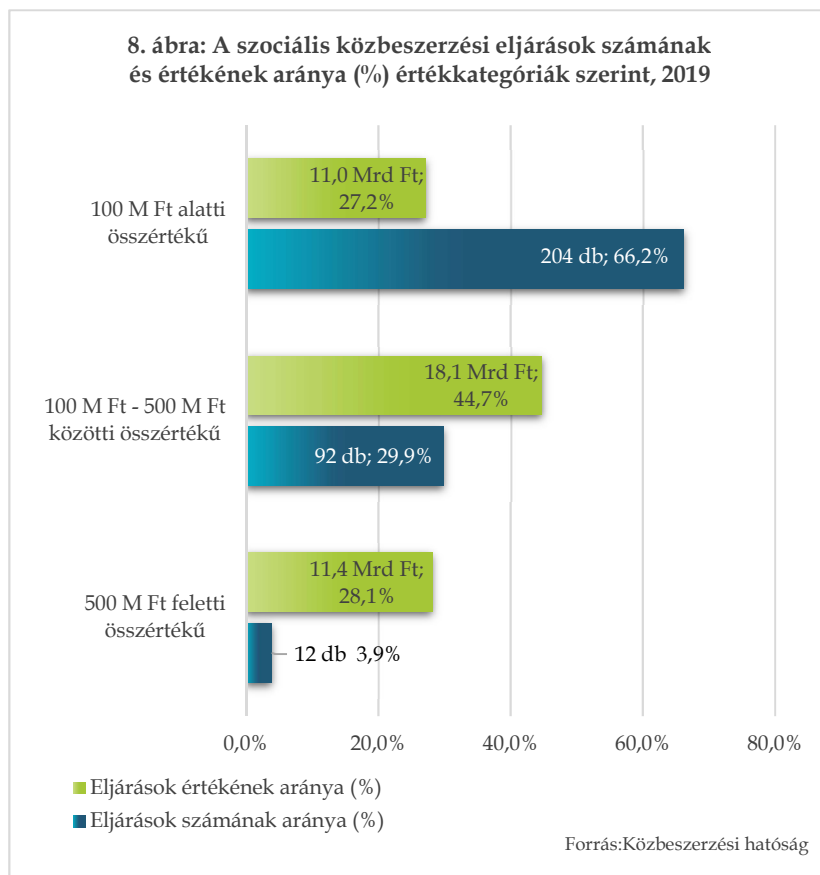
szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárások értékének megyék szerinti megoszlása látható. Ezen eljárások számának területi eloszlása nagyon hasonló mintázatú térképet eredményez, ezért külön nem kerül feltüntetésre. A területi adatok alapján megállapítható, hogy az eljárások majdnem a fele, 47 százaléka, csak 4 megyére korlátozódik, ezek: Bács-Kiskun megye; Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Hajdú-Bihar megye és Budapest. Az eljárások értékének pedig több mint a fele, 54,5 százaléka koncentrálódik erre a négy megyére. Pest megyével és Békés megyével kiegészülve ez a 6 megye a szociális közbeszerzések több mint kétharmadát lefedti, mind az eljárások számát, mind az értékét tekintve. Az adatok elemzése kapcsán az is elmondható, hogy 20 megyéből 10 megyéhez – melyek a térképen a sötétebb árnyalatú megyék –, tartozik a szociális eljárások 85 százaléka, értékben pedig ez majdnem 90 százalékot tesz ki, tehát a világosabb színárnyaltú 10 megye a szociális eljárások csupán 10-15 százalékáért felelős (számarányban 15 %, értékarányban 11 %). A térképről az is jól látszik, hogy a nyugat-magyarországi megyékben nem annyira jelentős a szociális szempontok figyelembevétele, mint az északi, keleti, illetve déli megyékben. Kivételt képez ez alól Baranya megye és ez a jelenség volt megfigyelhető a zöld közbeszerzési eljárások megyei megoszlásában is.

A közbeszerzési eljárások európai uniós támogatása mindig valamilyen tényleges operatív programhoz/ projekthez kapcsolódik. A 7. ábrán operatív programok szerinti bontásban kerültek ábrázolásra a szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárások.

Amint azt a grafikon is mutatja, a legtöbb Európai Uniós támogatásban részesült szociális szempontú közbeszerzés a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz (TOP) kapcsolódott 2019-ben, miközben az eljárások értékét tekintve is ez a program szerepelt az első helyen (124 db eljárás, 16,68 Mrd Ft értékkel), közel 60 százalékos hányadot képviselve az összes EU-s forrású közbeszerzésen belül. Második helyen mind számban, mind értékben az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programhoz (EFOP) köthető szociális eljárások álltak (31 db, 3,12 Mrd Ft). A harmadik helyre a Vidékfejlesztési Program (VP) került 25 db eljárással és 1,95 Mrd Ft értékkel, a negyedik helyen pedig az Egyéb kategóriába összesített eljárások állnak. Az Egyéb kategória alatt kerülnek elszámolásra a csupán 1-2 db eljárást tartalmazó programok, melyek összértéke is csekély, nem éri el az 1 Mrd Ft-ot, pl. ide tartoznak az Interregionális (országok közötti) együttműködési programok. A Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP) szerepelt az ötödik helyen

9 db 0,96 Mrd Ft összértékű szociális közbeszerzéssel. Sorrendben ezt követi a hatodik helyen a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP), melyhez 4 db olyan eljárás tartozott, amely szociális szempontokat tartalmazott, összesen 0,76 Mrd Ft értéket képviselve. A Magyar Hargadálkodási Operatív Program (MAHOP) keretén belül 3 db olyan szociális szempontokat tartalmazó eljárást folytattak le, amely EU-s forrást is felhasznált, 0,38 Mrd Ft értékben, és meg kell említeni még, hogy Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program (IKOP) keretén belül történt egy közel 1 Mrd Ft értékű szociális közbeszerzés.

A szociális szempontokat tartalmazó közbeszerzési eljárásokat érték kategóriák szerint vizsgálva (8. ábra) azt a következtetést vonhatjuk le, hogy 2019-ben a szociális szempontok sok, viszonylag kis értékű közbeszerzéshez kapcsolódtak, ugyanis a szociális eljárások kétharmada 100 millió Ft-nál kisebb összértékű volt. A szociális eljárások közel 30 százaléka (92 db eljárás) a 100 millió Ft feletti és 500 millió Ft alatti kategóriába esett, 18,1 Mrd Ft összértéket képviselve, ami viszont az eljárások értékét tekintve 45 százalékot jelent. 500 millió Ft feletti összértékkel mindösszesen 12 db szociális

eljárás rendelkezett, ami az összes szociális közbeszerzési eljárásnak csak 3,9 százalékát teszi ki, viszont összességében majdhogynem ugyanakkora értéket képviselve mint a 204 db 100 millió Ft alatti eljárás (11,4 Mrd Ft).